

tamment à celui du du 10 Avril 1725. qu'avant que de l'exposer en vente, le manuscrit qui aura servi de copie à l'impression dudit Ouvrage, sera remis dans le même état où l'Approbation y aura été donnée, es mains de notre très-cher & fidèle Chevalier le Sieur Dagueffau Chancelier de France, Commandeur de nos Ordres ; & qu'il en sera ensuite remis deux Exemplaires dans notre Bibliothèque publique, un dans celle de notre Château du Louvre, & un dans celle de notre très-cher & fidèle Chevalier le Sieur Dagueffau, Chancelier de France, le tout à peine de nullité des Présentes. Du contenu desquelles vous mandons & enjoignons de faire joüir ledit Exposant ou ses ayant cause, pleinement & paisiblement, sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement. Voulons qu'à la copie desdites Présentes qui sera imprimée tout au long au commencement ou à la fin du dit Ouvrage, soit ajoutée comme à l'Original : Commandons au premier notre Huissier ou Sergent de faire pour l'exécution d'icelles tous actes requis & nécessaires sans demander autre permission, & nonobstant clamour de Haro, Charte Normande, & Lettres à ce contraires. Car tel est notre plaisir. DONNÉ à Versailles le treizième jour du mois de Mai, l'an de grâce mil sept cens quarante-sept, & de notre Règne le trente-deuxième. Par le Roi en son Conseil.

SAINSON.

Registré sur le Registre XI. de la Chambre Royale des Libraires & Imprimeurs de Paris, N°. 782. fol. 690. conformément aux anciens Règlements, confirmés par celui du 28. Février 1723. A Paris le 15. Mai 1747.

G. CAVELIER, Syndic.

ARGUMENTUM

ARGUMENTUM LIBRI PRIMI.

PROPONIT quid hoc opere sit acturus : divinam Sapientiam invocat : à v. 1. ad v. 33.

Quintum, quo nomine quemvis Atheum intellige, hortatur ut depositis præjudiciis, vacuas aures Rationi accommodet : à v. 33. ad v. 81.

Tum patrocinium Religionis adversus Voluptatem aggressus, 1º. ostendit institutum Epicuri de subvertenda Religione, & unicè colendâ Voluptate, esse amicum libidini ac sceleribus ; at moribus, humanæ Societati, Virtuti & Rationi infestum : à v. 81. ad v. 471.

Adversus Epicuri defensores ostendit, eum non in Virtute Voluptatem, sed in Voluptate Virtutem positam velle ; eversaque Religione, eversam simul ab Epicuro esse regulam omnem, non Virtutis solum, sed etiam Veritatis : à v. 471. ad v. 593.

Suffragantem Epicuro Hobbesii de justi origine sententiam obiter refellit : à v. 593. ad v. 647.

Concludit Doctrinam Epicuri de Voluptate exitiosam esse & insanam : à v. 647. ad v. 683.

A

2º. Voluptatem cum Religione comparat, ostenditque
à Religione demum petendam esse veram tum in hac vitâ,
tum in futurâ felicitatem : à v. 683. ad v. 1083.

Victâ Voluptate, concludit Athei interesse plurimûm,
Deum, an sit, investigare : à v. 1083. ad finem.

ANTILUCRETIUS,

S I V E

DE DEO ET NATURA,

LIBRI NOVEM,

AD QUINTIUM.

LIBER PRIMUS.

De Voluptate.

MAGNUM opus aggredior, Quinti, de Numine summo
Dicturus. Quid enim toto præstantius Orbe est
Quam Sator & Princeps Orbis? Quid dignius omni
Et curâ & studio & nostræ conamine mentis?

¶ Quid, si metimus vires, magis arduum & audax,
Quam rem infinitam brevibus comprehendere chartis?
Rem, causam rerum, veram Rem: quam sua partim
Ostendunt celantque opera; & caligine luci
Permixtâ, veluti Solem trans nubila monstrant.

¶ INDE hominum mentes sâpe in diversa trahuntur,

A ij

Num fati nexu , an positæ vi legis eant res.
 Hinc alios dubitare quidem , at nescire videmus
 Cur dubitent ; optare tamen ne funditus esset
 Arbiter humani generis , Judexque tremendus.
 15 Quin alios pellax Epicuri dogma secutos ,
 Fortunæ arbitrio Mundum permittere , & omnem
 Conculcare metum , vitæ mortisque futuræ
 Securos. Tantum potuit suadere libido !

H o s contra bellum gerimus ; Seßtæque superbæ
 20 Relliquis vanâ pro libertate rebelles ,
 Et celebrem , quo se jaſtat mala turba , Poëtam
 Obruere est animus , Musasque ad vera vocare.
 Sed quid ego hic Musas ? Te Causa & Regula Mundi
 Omnipotens , æterna Dei Sapientia , Virtus ,
 25 Et Mens , & Ratio , vitæ Dux optima nostræ ,
 Ipsaque Lux animi , Te solam in vota vocabo.
 Huc ades , & Vati longum da ferre laborem.
 Per Te cuncta suo ſtant ordine , cuncta videri
 Tandem , & nativis poſſunt emergere ab umbris.
 30 In Te diſcendi nobis innata voluntas
 Pafcitur , & veri nunquam ſatiata cupidio.
 Incute vim diſtis , propriamque ulciscere cauſam.

T u verò , Quinti , præceps quem fortè juventus
 Incautum abripuit , legique inimica Voluptas ;
 35 Aut acris vigor ingenii , plerumque recuſans
 Cum populo ſentire , jugo subduxit , & ævi
 Impulit æterni magnum tentare periculum ;
 Pone modum , quæſo. Ne te auferat ebrius ardor ,
 Neu clauſos radiis oculos opponat apertis.

40 Indociles animi primùm compesce tumultus.
 Utē mente tuâ. Procul anticipata repelle
 Judicia ; & recto librans examine lances ,
 Hanc demum , auditâ causâ , complectere partem ,
 Quam mens , & ratio veri studioſa probabit.
 45 O utinam , dum te regionibus infero ſacris ,
 Arentem in campum liceat deducere fontes
 Caſtalios , versis lœta in viridaria dumis ,
 Ac totam in noſtrōs Aganippida fundere verſus !
 Non mihi , quæ veftro quondam facundia vati ,
 50 Nec tam dulce melos , nec par eſt gratia cantūs.
 Reddidit ille fuâ Graiorum ſomnia lingua ;
 Noſtra peregrinæ mandamus ſacra loquelæ.
 Ille Voluptatem & Veneres , Charitumque choreas
 Carmine concelebrat : nos Veri dogma ſeverum :
 55 Trifte ſonant pulſæ noſtrâ teſtudine chordæ.
 Olli ſuppeditat dives natura lepôris
 Quidquid habet , lœtos ſummittens prodiga flores.
 Illius ad plectrum ſuſpirant mollius auræ ;
 Gratior & cœlo radius deſcendit ab alto.
 60 Si terram aſpicias , nemorum tibi porrigit umbram ;
 Garrula per clivos elabitur unda virentes ;
 Laetitia fertilibus decurrunt flumina campis ;
 Suave canunt piſtæ volucres ; perque humida prata
 Nil niſi fecundoſque greges , armentaque monſtrat
 65 Lœta boūm ; ſaltant pecudes , pecudumque magiſtri .
 Æneadūm genitrix felicibus imperat arvis ,
 Aëriasque plagaſ recreat , pelagusque profundum.

Sic rident Muſarum hilari fucata colore ,

A iij

Quæ de Cecropio mendacia fonte propinat;
 70 Talia & hospitibus præbebat pocula Circe
 Littore in Ausonio, fugit quæ cautus Ulysses:
 Cujus ad exemplum potiori jure monemus,
 Quem tenet illecebris captum sapientia mendax;
 Soligenæ spernat fallacia munera Nymphæ;
 75 Ne rudat in stabulis, demens, sub pelle ferinâ:
 Hortamur, fugiat Circen, ac se sibi reddat.
 Numinis hic laudes, hic Numinis omnia plena.
 Pieridum si fortè lepos austera canentes
 Deficit; eloquio victi, re vincimus ipsâ.
 80 Tu modò non surdam nostris da cantibus aurem;

Quid strueret, Divos olim qui finxit inertes,
 Ac similes nullis; confertaque semina rerum,
 Et casu cæcis inter se nexa catenis;
 Æternas atomos quibus omnia nata gerantur;
 85 Atque animos hominum pereantes mortis ab ictu;
 Ipse libens aperit confidentissimus almæ
 Præco Voluptatis, nulloque pudore fatetur.
 Nempe gravi populos sub Religione jacentes,
 Commoda cum fugere ac votis pugnare videret;
 90 Noctis ob horrorem Stygiæ, strepitumque Acherontis;
 Aut ævum infelix corde inter gaudia moesto
 Ægre agitare metu Superum; & peccare trementes;
 Continuò, fortem gentis miseratus acerbam,
 Numinis & famam & cultum convellere primus
 95 Instituit; Coeli & tonitralia tempa lacestens,
 Eripuit fulmenque Jovi Phœboque sagittas;
 Et mortale manumittens genus, omnia jussit
 Audere, ac leti pulso terrore beavit.

Ipse quidem veritus sectam infamare recentem,
 100 Jure dato sceleri cunctis si cuncta licerent,
 Haud nullo voluit cohiberi pectora freno:
 Quin, duce Naturâ, certum moderamen in ipsis
 Deliciis, sic fama refert, servare solebat.
 Non odio Vitii tamen, aut Virtutis amore,
 105 Cui Vitium Virtusque nihil nisi somnia; tantum
 Ne dolor immodi ci comes, aut extrema capessens
 Lætitiae, placidam temeraret fortè quietem:
 Aut æstus irarum ex ambitione suborti,
 Lictorumve metus, vel pro lictoribus ultrix
 110 Cura secuta nefas, macularent præmia vitæ.

Sed non effusos valuit componere motus;
 Nec rexit, quas ipse semel laxarat, habenas.
 Quippe gubernator, dum perflant æquora venti;
 Nutantem imprudens clavum si quando remisit,
 115 Nequicquam hortatur nautas, ut turgida vela
 Colligere, ac tensos properent solvisse rudentes;
 Quò venti fluctusque ferunt, volat avia puppis.
 Aut ubi saxifrago longum obstitit ardua moles
 Torrenti, subito, si prima repagula frangas,
 120 Cetera, quæ data porta, furens perrumpet aquæ vis.
 Ergo stravit iter vitiis, spe lusus inani,
 Cum semel exegit moderantes omnia Divos.
 Nec generi nostro libertas redditæ; verum
 Mutati Domini: regnumque infrena cupido
 125 Invasit, quod erat Divum legisque supremæ.

Nam quis Justitiæ locus, aut quæ regula morum
 Esse potest, dum nil præerit quod legibus æquis

ANTI-LUCRETIUS,

Contineat mortale genu^s, doceatque vel intus
Congenito splendore animos, vel vocibus aures
130 Personet, ac possit certis ostendere signis
Fasque nefasque? Boni siquidem jam nulla futura est,
Nulla mali ratio; sed pessima & optimâ quæque
Vanus opinandi mos arguet. Omnia porro
Facta hominum in fese, conspectaque mente sagaci,
135 Laudis & opprobrii vacua invenientur; idemque
Prorsus erit facinus, leto eripuisse parentem,
Aut ferro, amplexus inter, jugulasse cruento.
Nam quod in his rebus genitrix Natura ministrat
Humano generi lumen, te judice vanum est;
140 Ipsa tibi cùm lucis inops & cæca putetur.
Hinc scelus in tenebris admisum, obscuraque virtus
In pari erunt pretio; pendebit utrumque vagantis
Arbitrio vulgi, nec erit nisi nomen inane.

Quæ simul ebiberit vestro de fonte venena
145 Quilibet, in vetitum per se jam pronus & ardens,
Cui Natura ferox, cui sanguis pectora fervet,
Quique Deos temnens omnique timore solutus,
Crediderit sibi nil melius quam vivere lautè,
Optatisque frui; post funera quemque futurum,
150 Qualis erat nondum genitus; casu omnia nasci,
Omnia dissolvi; nec formidabile nobis,
Dum sumus atque brevi mortales vescimur aurâ,
Esse aliquid præter luctum infestosque dolores;
Ecquid eum petulantem avidumque morabitur ultra,
155 Si modò conspectus hominum fugisse licebit,
Quin stupret, rapiat, jugulet, perimatque veneno,
Dum jubet ingenitus furor, & Regina Voluptas?

LIBER PRIMUS.

Nam quocunque animi protrusor impetus atrox,
(Quidquid in his rebus caveas, Epicure, monendo)
160 Illic votorum finis, supremaque meta est.
Nec Superis video demitis, quæ causa superfit,
Quæ ratio, cur à placitis sibi temperet unquam
Ille miser, tantos & frustra comprimat aestus.

FORTÈ pudor, proprioque latens in pectore testis?
165 At, si nil peccasse putat, quî poenitet ipsum?
Quî pudefit? Iste dolor sceleris sibi conscientia tantum
Pectora sollicitat, non est ea cura quietis:
Obtudit internos secura licentia morsus.
Nonne tuæ fuit artis eam obmutescere vocem,
170 Et sacra congenitæ legis monumenta refigi;
Ne qua Voluptatis liquidos ærumna lepôres
Inficeret, neu quis veniens temerarius angor
Rumperet alterius jucunda oblivia vitæ?
Si tales acuunt igitur mihi pectora sensus,
175 Ut me peccandi vehementius urgeat ardor;
Quam pudor aut metus; & nil me jam continet ultrâ;
Non modò fas fuerit cunctas infringere leges,
Peccare officium est, unum scelus esse prudentem.

HÆC in Aristippum convicia fortè refundis:
180 Sed nec Aristippi fuerat sententia pejor;
Solum è doctrinâ quæcunque horrenda sequuntur
Democriti atque tuâ, veracior ille professus.
Quippe ubi pro summa rerum, pro fine supremo est
Quod me deleat, cùmque id mihi dulce videri
185 Non possit, quo comprimitur succensa libido,
Quin ego damnatam Venerem, quin furtæ maritis

ANTI-LUCRETIUS;

Detestata sequor, fraudes artemque Sinonum,
 Et rabidos Bromii patris Evantumque furores?
 Nam defraudari genium vetat alma Voluptas:
 190 Ni potiar votis, mihi tunc dolor ingruit ingens;
 Et nequeo, si me dolor afficit, esse beatus.
 Quid me hominum leges, quid famæ cultus inanis?
 Quid mala me tardæ revocent prævisa senectæ,
 Forsitan & nunquam venturi incommoda morbi,
 195 Censorisve supercilium, quem sibilat omni
 Læta joco, plaudensque suo sibi flore Juventus?
 Quin urbem exuro patriam, si pascere flammis
 Crudeles oculos juvat, & superare Neronem?
 Namque Voluptatem sequitur germana Tyrannis.
 200 Ille Voluptatis læsæ reus, ille virenti
 Pungendus thyrso, sibimet qui infensus & hostis
 Abstinuit Venere & vino, graviora fecutus
 Consilia; atque sui domitor sudavit & alit.

HINC tua non mirum si te schola prodidit olim,
 205 Præceptisque tuis tua per præcepta rebellans,
 Se Cyrenæis gregibus commiscuit ultro.
 Nam cùm crediderit demens, quæcunque doceres,
 Quo potuit vitare modo, quæcunque vetabas?
 Non suasi ut facerent, aïs, imò vivere jussi
 210 Pacatos, omnemque animo secludere motum.
 Vivere jussisti pacatos! Qui bene nati,
 Hoc sine te faciunt; & qui malè, si bene vivant,
 Torquentur. Porro jussisti vivere lætos:
 Cùmque laborando, corpusque animumque domando,
 215 Lætitiam non inveniant, huc sponte feruntur,
 Est ubi lætitiae seges, & fuga certa doloris:

LIBER PRIMUS.

Edocti per te sibi nil post fata timendum,
 Quidquid agant; sibi nil sperandum, quidquid omittant.

SÆPE Voluptatis causâ mittenda Voluptas,
 220 Adjicis; interdum juvat abstinuisse cupito.
 Vera canis, fateor: contrarius at tibi pugnas.
 Nam tu, namque tui similes clamare soletis,
Lætitia melius nihil est, pejusque dolore.
 Nonne Dionæi resonant his vocibus horti?
 225 Nonne, & jucundi cùm fit jactura, dolori est?
 Ergò, ne doleas, quodcunque placebit habendum
 Jure tuo; nec honos, nec fas obsistere possunt:
 Atque Voluptati laxæ immittuntur habenæ.
 Sin autem abstinuisse bonum est, illudque fateris?
 230 Cur me infelicem, si Relligionis amore
 Abstineam, vocitas? Te sum felicior ipso.
 Nam tu, si vincis, tua te victoria torquet,
 Me mea delectat: si mavis denique vinci,
 Quàm sic torqueri, confessus es: en data porta
 235 Flagitio, vitiis retinacula nulla supersunt.

IMÒ, inquis, superant; poenæ metus atque malorum
 Quæ scelus & tandem patitur peccare libido.
 At semel amotâ metuendi Numinis irâ,
 Cur levior multo turbaret pectora terror?
 240 An contemptor ego Superum legisque supremæ,
 Humanas leges & judicis ora timerem?
 Aut si me cupidum poenæ brevis alligat horror,
 Heu! miser in laqueos recido, quos te duce fidens
 Rumpere sperabam: jam me dolor & metus angit,
 245 Jam moveor, curâ sed deteriore subactus;

Et gravis ipse mihi censor, vix liber ab omni
Relligione, novas subeo similesque catenas;
Atque minus dignâ crucior formidine mentem.
Ah! meliora precor. Si cui mactanda Voluptas,
250 Est mactanda Deo. Neque enim peritura merentur
Sic aliis præponi alia, ut præsentia cedant
Venturis. Igitur tibi nunc hodierna libido
Imperet; aut ratio si qua est permissa futuri,
Sic caveas, ut sit melius præsente futurum:
255 Non, ut momentis redimas momenta, sed omne
Lucreri, parvi jacturâ temporis, ævum.
Nullus enim prudens terram versabit arator,
Si quantum illa sinu bis terque inversa recepit
Frumenti, tantum posthac sine foenore reddat;
260 Omnis quippe leves labor irritus iret in auras:
Sed versabit, uti modico de semine largas
Eliciat segetes, ac messibus horrea rumpat.

A ST Epicureus quamvis timor ille satis sit
Nonnullis, qui se ad tempus fortassis & ægre-
265 Contineant; haud propterea virtutis amantes
Efficere, atque animis vitium restinguere posset.
Nam virtutis amor multum formidine distat
Carnificis, vel rumorum, vel carceris atri.
Plus vitii poenâ, vitium execratur honestas:
270 Illo etsi posset felix evadere, nolit.
Nec tantum refugit maculari crimine dextram,
Aut complere nefas; etiam voluisse recusat:
Et meritò: quid enim prodest absistere factis,
Si factorum alitur radix & causa cupido?

275 PLURIMA præterea non ulli obnoxia legum
Crimina patrari certum est, quæ tu quoque damnes;
Nam faciunt hominem nequam, tortoribus etsi
Non tradunt. Super his non currit calculus ater:
Nec reus arbitrium trabeati Judicis horret.
280 Immemor ut si quis benefacti damna rependat;
Si fremat invidiâ, cum fert sua præmia virtus;
Non stet promissis; arcana recludat; avarus,
Mendax, consilii malefani subdolus auctor;
Aut fidei sine teste suæ concredita tollat;
285 Ambitione tumens & honorum sedulus auceps;
Contendat maculis alienam aspergere famam;
Annonæ gravitatem, ex quâ ditescere possit,
Aut patriæ cladem exoptet, funusque parentū;
Deneget auxilium roganti; prægravet omnes
290 Infra se positos, inopem viduamque gementem
Obterat; infontem Judex pervertat iniquis
Venali trutinâ, & Dominæ suffragia donet;
Interea, quæ summa mali est, simulator honesti.
Hæc, si aberit Deus ulti, in omnia proruet audax
295 Crimina, quem fallax trahit in tua castra Voluptas.
Et quidni faciat, quando nil sanctius illi est?

Quod si talis erit, magis illum ut mitia facta
Delectent, nec tam violento ferreat æstu,
Ut desiderio potiundi victus & exlex,
300 Humani turbare velit consortia coetus;
Non ea doctrinæ laus est, quæ gaudia tantum
Imperat, ac suadet genio indulgere procaci;
Naturæ potius placidæ & tranquilla petentis,
Quam fortuna dedit, non ars formavit; & unus

- 305 Materiae parit occursum sine lege vagantis.
 Sic mansueta bidens, lætis quæ montibus herbam
 Aut fruticum teneros apices innoxia carpit,
 Non habet unde lupo se præferat, atque leonis
 Carnivoram rabiem & truculentas arguat iras:
 310 Scilicet hanc mitem, hos fecit natura rapaces.
 Credo equidem à placidis dirum nil posse timeri:
 Sed' quonam se more gerent, quos tetra libido
 Protrahit in vetitum, magis ex obstantibus ardens?
 Ceu violenta sitis fervore accensa febrili,
 315 Quam decumbentis nunquam patientia vincet
 Improba, sed lymphæ solo placaveris haustu.

NULLA quies animo Thesei, dum Phædra forore
 Gratior incestum venis instillat amorem,
 Ni Phædram abducat tacitus, pactosque hymenæos
 320 Deserat. Infelix Ariadne! Nil tibi filo
 Direxisse vias per inextricabile textum
 Proderit, ac vitam immemori servasse marito!
 Nec jurata fides, meritis nec præmia tantis
 Debita, nascentem poterunt extinguere flamمام!
 325 Uritur interea culpæ sibi conscius heros:
 Quid faciet? Placitone furens pugnabit amori?
 Sedatur citius viætrix, quam viæta cupido:
 Hinc animo pax alma redit; pax ista, Voluptas.
 Hæc, Epicure tibi præludens, cogitat: ergò
 330 Exsolvit nexus omnes, jura omnia rumpit
 Perfidus; ignotis moribundam linquit in oris,
 Ac duplices frustra tendentem è littore palmas.

NULLA quies animo Phædræ cùm vidi agrestem

- Hippolytum, nulla esse potest, ni vicerit acre
 335 Pectus, & in thalamos persuaserit ire paternos.
 Usque adeò infanit, tam diro carpitur igni
 Filia Pasiphaës! Ergò contemta peribit,
 Cogeturque mori! Sed non morietur inulta:
 Privignum insontem perdet. Quot crimine ab uno
 340 Crimina? Quot pravo cumulati in corde furores?

NATU S ad arma furit Macedo; ni perdomet Orbem;
 Ipse suî est impos; dominus nec sufficit Orbis.
 Dic age, dic Pellâ cesset regnator in urbe,
 Ac dominos Asiac Persas patiatur & Indos;
 345 Quòd tibi deterior tranquillâ pace videtur
 Gloria, tot curis, tam multo sanguine parta;
 Nonne vides, magni quid Cæsaris una cupido
 Turbarum excivit populis, quot in Orbe tumultus?
 Quot nutu quassata viri sunt moenia, gentes
 350 Eversæ, quantis fluxit crux undique rivis;
 Cùm de Pompeio ac cæsis de civibus egit
 Et patriæ priscâ de libertate triumphum?
 Dic, ut consistat potius Rubiconis in orâ;
 Et Romæ, cives inter gentemque togatam,
 355 Securè vivat privatâ sorte beatus:
 Respondent ambo: sedeas tu, quando federe
 Tanta tibi; nobis est belligerare Voluptas.

DICERE non prodest igitur: mihi sola cupido
 In rebus servare modum; infestare quietem
 360 Alterius fugio, mea ne infestetur; honestis
 Artibus exornare animum, & virtute bearí
 Maluerim, quam deliciis, quæ corpora mulcent: